

Biblioteka
BIOGRAFIJE

Urednik
Aleksandar Šurbatović

Naslov originala
Jay S. Jacobs
WILD YEARS
THE MUSIC AND MYTH OF TOM WAITS

DIVLJE GODINE

TOM WAITS – MUZIKA I MIT

Jay S. Jacobs

Prevela:
Ana Miletić

Copyright © ECW PRESS, 2000, 2006
Copyright za srpsko izdanje © Dereta

BEOGRAD
2013.
DERETA

SADRŽAJ

UVOD Mali put do neba	7
STARE CIPELE I RAZGLEDNICE	11
GODINE U ASYLUMU	29
U POTRAZI ZA DUŠOM SUBOTNJE VEČERI	41
TOPLO PIVO I HLADNE ŽENE	51
SPOLJNI POSLOVI	67
OVA JE OD SRCA	83
TROMBONI-SABLJARKE	99
FRENKIJEVE DIVLJE GODINE	115
PAŽLJIVO ČITAJ ONO ŠTO JE SITNO ISPISANO	133
KO SI TI SADA?	145
ŠTA ON TO TAMO GRADI?	157
DUG PUT DO KUĆE	169
DISKOGRAFIJA	199
ZAHVALNICE	258
DOZVOLE	259

UVOD

Mali put do neba

O ronuli bar u sumnjivoj četvrti. Pokvarena neonska reklama za pivo puc-keta, dok iznad glava zuji televizor koji niko ne gleda. Umorni barmen namrš-tenog lica krpom briše šank. Kelnerica, koja je ostarila pre vremena, sedi sama i pokatkad baca pogled ka gazdi te rupe. On povremeno daje znak da mu se dopuni čaša i nastavlja da zuri u pohabanu, izlakiranu površinu šanka i mehu-riće u svojoj čaši.

Ovakvi scenariji većini ljudi padnu na pamet kada pomisle na Toma Waitsa. Svet u dva ujutru, u kojem se obespravljani bore da zaborave mala životna poniženja. Ovde je ljubav nestalni ideal. Snovi se nikad ne ostvaruju, ali se neumorno stvaraju, kao uteha, kao način da se prebrodi noć.

Tom Waits je priznati pesnik mornara željnih kuće, putujućih trgovaca bez sreće, igračica – svih koji sklonište od razočarenja traže na dnu čašice. Waitsova vizija je američka gotika gubitnika, izgubljenih duša i karnevalske bratije. Ovakva vizija pokreće umetnikovo razumevanje ovih ljudi. On odbija da ih gleda sa visine. Neki od njegovih kritičara rekli su da je sentimentaln prema njima, ali je to retko kad baš tako. Waits obično poštuje svoje likove zbog, a ne uprkos, njihovih mana i slabosti. Preživljavanje u teškom, hladnom svetu za njega uvek poseduje neku sirotinjsku plemenitost. Najveća hrabrost nekada je u tome da se ostane na svom putu, držeći se svojih snova i ideala.

Waits je izjavio za *Newsweek* 1976: „Postoji opšta usamljenost koja se samo širi od obale do obale. To je kao opšta iščašena kriza identiteta. To je tamna, topla, opojna američka noć.“¹ Upravo to je ono što opija Toma Waitsa više od bilo čega. Ne alkohol, ne droga, ne slava, niti bogatstvo... ali možda lju-bav. Inspirišu ga i izazivaju beskrajne mogućnosti, očaj, iznuđeni kompromisi radi preživljavanja ili prilike da se ugrabi malo sreće.

Ironična crta u karijeri Toma Waitsa ogleda se u tome što je od trenutka *kada* je pronašao sreću, ljubav i trezvenost, njegova muzika postajala sve eks-perimentalnija. Počev od *Swordfishtrumpets* iz 1983. godine, njegov izraz je

1 Betsy Carter i Peter S. Greenwood, „Sweet & Sour“, *Newsweek*, 14. jun 1976: 84.

postajao sve elementarniji i senzualniji. Uobičajena melodijska pravila i klavirski instrumentali njegovih ranijih albuma ustupili su mesto daleko radikalnijem zvuku.

Album *Mule Variations* iz 1999. godine zaokružio je potom Waitsov projekat. Dva ekstrema njegove muzike – džez salonske balade i uvrnuta muzika iz pakla, mešavina stilova Harryja Percha i Bertolta Brechta – spajaju se u jedinstvenu celinu koja oduzima dah. Dobijao je sve više odličnih kritika za svoj rad. U međuvremenu, Waits je odustao od izgleda urbane hipi protuve, preporodivši se kao fini, zadovoljni, pomalo ekscentrični gospodin farmer, suprug i otac.

Dok su njegova muzika i njegova ličnost prolazili kroz transformacije, Waitsov fokus je nepromenjeno ostao na običnom čoveku. Postojanost njegovih tema, kupcima nosača zvuka govorila je da se malo toga promenilo. „Čini se da imam jaku reputaciju“, priznao je Waits piscu Marku Rowlandu 1993. godine, „ali se moje ploče slabo prodaju. Kao da su mnogi kupili jednu ploču ili davno čuli neku, primetili su me, pa više ne moraju da me slušaju: 'O, taj tip. Onaj sa dubokim hrapavim glasom? Znam ga. Peva o jajima i kobasicama? Ma, jasno mi je.“²

Čak i sam Waits priznaje da je stvorio toliko moćnu legendu o sebi da mu je ponekad teško da razlikuje stvarnost od mašte – elemente stvarnog života od onoga za šta je pomislio da bi u nekom trenutku moglo da bude kul priča. Waits je veoma duhovit čovek i rođeni zabavljač. Kada daje intervju, saopštavanje istine mu nije ni izbliza toliko važno koliko ispredanje priče. Rado će ispričati i očiglednu laž ako to priču čini zanimljivijom ili šaljivom. Ponekad kao da ga motiviše želja da prekine monotoniju stalnog odgovaranja na ista pitanja. Waits je jednom prilikom rekao Gavinu Martinu iz *New Musical Express*-a: „Mrzim što to moram da kažem, ali intervjui za muzičke časopise lete u kantu dva dana pošto su pročitani. Ne obavezuju. Ne zaključavaju se u neki sef pa da imaš obavezu prema onome što izgovoriš.“³

Naravno, Waits ne priča priče samo da bi zabavio sebe i svoju publiku. Služe mu i da se zaštiti. Jer, iako veoma otvoren, on isto tako voli i svoju privatnost. Dopustio je da nekoliko činjenica iz njegovog ličnog života procuri u javnu arenu; te detalje iz svoje prošlosti koje, samo povremeno, pomene, umanjuje i odbacuje. Delići informacija, kao što je ime njegove majke (Alma) ili gde je išao u školu (“Hilltop junior and Senior High Schools” u Čula Visti, Kalifornija), iskopani su – uz poteškoće i uprkos Waitsovima nastojanjima da ih sakrije – ali ionako ne pružaju bog zna kakav uvid. Priče koje je Waits izgradio oko sebe, kao zaštitu, obavile su svoj posao. Ako hoćete da razbesnite Toma Waitsa, samo zabadajte nos.

A tu je i odstupnica: Waitsovi prijatelji su veoma zaštitnički nastrojeni. Nijedan neće izustiti lošu reč o njemu. Što ne mora nužno da znači da svi oni nešto kriju. Mnogi će vam reći da je Waits samo dobar čovek u duši, koji prema malom broju ljudi gaji neprijateljska osećanja. Možda upravo i jeste onakav kakav izgleda – dobrodušni tip i odani prijatelj. Kako je to rekao Bones Howe, koji je producirao sedam Waitsovih albuma, od *The Heart of Saturday Night* (1974) do muzike za film *One from the Heart* (1982): „On je jedini umetnik sa kojim sam radio tokom četrdesetogodišnje karijere, a čije prisustvo i druženje mi nedostaje. On mi je omiljeni.“

Waits zaista zaslužuje privatni život. Zato sam u njegovoj biografiji pokušao da poštujem granice koje se trudio da uspostavi i da se, umesto toga, udubim u njegovu muziku i dinamičnu legendu koju je stvorio o sebi. Nisam mu vadio prljav veš iz ormara ili spekulisao o njegovom seksualnom životu. Ova knjiga slavi briljantnog pripovedača – čoveka koji se srećno preporodio kao bitnik koji nam donosi prljavi urbani šarm. I taj proces se nastavlja. Moram priznati da se mnoge stvari koje su opisane u narednim poglavljima vrlo verovatno nikad nisu dogodile – osim u mislima neodoljivog mitomana. Ali je važno shvatiti da su to i dalje vitalni delovi slagalice kakva je Tom Waits.

„Imam ličnost koja se dopada publici“, rekao je Waits 1976. godine. „Ja sam kao tip koga su nekad poznavali – odrpan i neodgovoran, i nije daleko dogurao, ali je uvek bio tu da vas nasmeje. Žrtva, samo žrtva. Ali ne smeta mi ta slika.“⁴ Zbog svega toga, Waits je postao „veći-od-života“. Prema legendi, Tom Waits je živeo život punim plućima, suočio se sa svojim demonima i nebrojeno puta se probudio, a da nije znao gde se nalazi. Priče o njegovim poduhvatima često su čvrsto ukorenjene u istini. A čak i kada nisu, zaista bi trebalo da budu...

2 Mark Rowland, „Tom Waits' Wild Years“, *Musician*, jan. 1993: 70-72.

3 Gavin Martin, „Tom Waits“, *New Musical Express*, 19. okt. 1985: 30-31.

4 Carter i Greenwood, „Sweet & Sour“.

STARE CIPELE I RAZGLEDNICE⁵

Postoje ljudi koje teško možemo zamisliti kad su bili deca. Tom Waits je svakako jedan od njih. Naime, u kratkoj biografiji u pres-materijalu za svoj prvi album, *Closing Time*, iz 1973. godine, Waits je naveo da se rodio sa bradom od tri dana u taksiju. Čim je izleteo, rekao je vozaču da hitno vozi do Tajms skvera. U drugim intervjuima tvrdio je da vozač nije hteo da ga pusti iz taksija sve dok ne plati – što nije bilo nimalo lako pošto nije imao džepove.

Ova priča s vremenom je prerasla u deo scenske priče. Na koncertu koji je Waits održao u Princetonu, Nju Džersi, 16. aprila 1976. godine, publici je predstavio sledeću verziju: „Rođen sam kao veoma mlad na zadnjem sedištu taksija, na parking u ispred bolnice *Murphy* u Vitijeru, Kalifornija. Odrastanje u Vitijeru nije bilo lako za jednog dečaka. Bio sam prinuđen da veoma rano počnem da donosim odluke. Prvo što sam morao da uradim bilo je da platim, oko dolar i osamdeset pet po taksimetru. Čim sam izašao iz taksija, počeo sam da tražim posao. Jedini posao koji sam uspeo da nađem bila je pozicija pomoćnika babice u porodilištu na određeno vreme. Otpustili su me, malo sam bio razočaran u uloženi trud.“⁶

Priča da se Tom Waits rodio u taksiju, ispred bolnice, od tada je postala zvanična – Jevanđelje po Svetom Tomu. Da li je istinita? Vrlo verovatno da nije, ali oni koji znaju istinu čute (čini se da je i okrug Los Angeles imao udeo u zaveri, tako što je prihvatio uplatu za Waitsov izvod iz matične knjige rođenih, koji potom nije izdao).

Priča o taksiju nije dospela u kratku objavu rođenja koja se pojavila na stranicama „Društvo“ u listu *Pomona Progress-Bulletin*, 9. decembra 1949. godine: „WAITS – g. i gđa Jesse F. Waits, ulica Pikerin 318, Vitijer, sin, Thomas Alan, 3 kilograma, 460 grama, rođen 7. decembra u bolnici *Park Avenue*.“

⁵ „Old Shoes And Picture Postcards“ – ime pesme s prvog Waitsovog albuma *Closing Time*. (Prim. prev.)

⁶ Tom Waits, koncert, Princeton University, Princeton, NJ, 16. apr. 1976. Waits ovde upotrebljava reč *labour* dvosmisleno, kao posao i u značenju trudovi. (Prim. prev.)

Ali, kako je inače ta objava i mogla da bude napisana? „Rođen u Tihuani u nepropisno parkiranoj taksiju u zoni za utovar?“ Malo verovatno. Uostalom, nebitno je. Činjenica je da u tu ideju nije teško poverovati, sve iako Tom Waits nije rođen u taksiju. Tako je to trebalo da se desi.

Dakle, šta nam je poznato? Rođen je kao Thomas Alan Waits, 7. decembra 1949. godine u bolnici u Pomoni, usporenom predgrađu Los Anđelesa, nedaleko od Vitijera. Kako je Waits često govorio u intervjuima – i na koncertu u Princetonu – da je rođen u bolnici *Murphy*, malo je razloga koji izazivaju sumnju, bez obzira na objavu rođenja koja ukazuje da je rođen u bolnici *Park Avenue*. Neslaganje u nazivu bolnice može se objasniti štamparskom greškom, zaboravnošću ili zvaničnom promenom naziva ustanove – nije toliko ni važno.

Waitsovi roditelji, Frank (po kome je Tom nazvao jedan od svojih najpostojanijih muzičkih likova) i Alma, bili su nastavnici. Oboje su godinama predavali, iako je bar u jednom televizijskom intervjuu Waits izjavio da mu je otac bio sudski jemac, a majka plesačica sa lepezama – insistirao je da potiče iz tipičnog šou-biznis klana.⁷ Almina porodica bila je iz Norveške, dok je Frank bio škotsko-irskog porekla. Frank se zapravo zvao Jesse, po svom ocu, Jessu Waitsu, ali se uvek predstavljao svojim srednjim imenom. Tom je rekao da je ime Jesse Frank bilo omaž starim odmetnicima sa Zapada Franku i Jessu – braći James, ali je Jesse junior kao mladić počeo da koristi svoje srednje ime, jer mu se dopadala pogodnost da ima isti nadimak kao predsednik Upravnog odbora, Frank Sinatra. Bobisokserke⁸ prosto nisu tako lako padale na ime Jesse.

Na koncertu, Tom Waits je tvrdio da je „začet jedne noći u aprilu 1949. godine u motelu *Crossroads* u La Vernu, Kalifornija (severozapadno od Pomone), među slomljenim flašama burbona „Four Roses“, žarom cigareta „Lucky Strike“, pored polovine sendviča sa tunjevinom i mirisa Old Spice-a.“⁹ Kuda su ti mladi roditelji mogli otud da se zapute? Izgleda da je, ipak, porodica Waits većinu vremena do Tomovog desetog rođendana živela u Vitijeru, gradu koji je verovatno najpoznatiji kao rodno mesto Richarda Milhousa Nixona.

Tom je imao dve sestre i detinjstvo koje su proveli zajedno prošlo je prilično nezapaženo. Frank je bio frustrirani gitarista i usadio je mladom Tomu ljubav prema muzici. Bez obzira na svoje engleske korene, Frank je bio oduševljen svime što je dolazilo iz Meksika. Preko dana je predavao španski u lokalnoj školi, a noću je svirao gitaru u marijači bendu. Waitsova najranija muzička sećanja su o marijačijima, romantičnoj i rančerskoj muzici koju je Frank slušao na radiju u kolima. Alma je, takođe, gajila naklonost ka muzici, pevajući kad god bi joj se pružila prilika. Ipak, Tom se nikada nije osećao kao

7 Night Flight (profile of Tom Waits), USA Network 1988.

8 Naziv „bobby soxers“ odnosi se na obožavateljke Franka Sinatre koje su nosile nabrane suknje do kolena i čarape zarozane do članaka. (Prim. prev.)

9 Bill Milkowski, „Tom Waits“, *Downbeat*, mar. 1986, 14.

da dolazi iz muzičke porodice. Kada ga je Mark Rowland pitao o tome u intervjuu za časopis *Musician*, Waits je prasnuo: „Nisam kao Liza Minelli, u redu? Suprotno od uvreženog mišljenja, nismo od iste majke. Izveo sam je nekoliko puta, nikad se ništa nije desilo.“¹⁰

Ista publika iz Prinstona, koja je slušala Waitsa kako priča mit o svom rođenju, čula je i dirljivu priču o tome kako je Alma Waits negovala muzičku radoznalost svog sina. Nabavila mu je prvi muzički instrument. „Sećam se, bilo je to negde oko Božića... Dok je sneg padao na Vitijer, vraćao sam se kući sa posla u fabrici. Bio sam ispred zalagaonice *Palace*. U izlogu je stajao klavir. Bio je tik pored jednog starog nakrivljenog saksofona, starih *toro* kosačica, nekih zubnih proteza i sličnih sranja. Znao sam da moram da se dočepam te prokletinje. A pošto je bio Božić, trčao sam sve do kuće, povukao sam majku za kaput... [i] rekao sam: ‘Moram da se domognem tog klavira kako bi sve selo na svoje mesto.’ A majka je, bog da joj dušu prosti, trčala sve do zalagaonice *Palace*. Mesec je bio visoko – stajala je ispred zalagaonice i nek sam proklet ako nije bacila ciglu na izlog i uzela ga za mene. Šta da vam kažem? Ostalo je istorija.“

Tom je imao ekipu drugara iz kraja. Radili su uobičajene klinačke stvari – „gluvarili su na Sav-On parkingu i kupovali bejzbol kartice“, kako je to Waits ispričao Richu Wisemanu iz časopisa *Rolling Stone*.¹¹ Waits je izjavio tom prilikom da je klavir naučio da svira kod komšija, a gitaru u molskim akordima od druga iz detinjstva po imenu Billy Swed. Billy je svom drugaru pričao o nevoljama koje ga prate u životu i to je godinama oduševljavalo Waitsa. Kao dvanaestogodišnjak koji je napustio školu i već je pio i pušio, Billy je živio sa svojom gojaznom majkom u prikolici na zagađenom jezeru, iznad lokalnog kampa za beskućnike. Billy je bio Tomov idol i Tom je bio uveren da je natpis na Billyjevoj teksas jakni neki tajni muzički kod koji on nije u stanju da provali. Jednog dana, Tom je sišao do jezera da vidi svog prijatelja, ali su Billy i njegova majka iščezli. Tom je uvek insistirao na tome da je od Billyja naučio mnogo više, nego tokom celog školovanja.¹²

Neke od životnih lekcija preneo mu je i prijatelj iz mladosti po imenu Kipper. Kipper je bio osoba sa hendikepom – vezan za kolica. Tom i Kipper su se družili kada su imali oko deset godina, često su se trkali do školskog autobusa. Godinama kasnije, Tom je ovekovečio Kipperu i sam kraj u kojem je odrastao u pesmi „Kentucky Avenue“, nazvanoj po glavnoj ulici u Vitijeru.

Waits je tokom koncerta 1981. godine ovu pesmu najavio jednim pri-sećanjem na detinjstvo: „Odrastao sam u ulici Kentucky Avenue u Vitijeru,

10 Mark Rowland, „Tom Waits Is Flying Upside Down (On Purpose)“, *Musician*, okt. 1987, 82–94.

11 Rich Wiseman, „Tom Waits, All-Night Rambler“, *Rolling Stone*, 30. jan. 1975, 18.

12 „Tom Foolery: Swapping Stories with the Inimitable Tom Waits“, *Buzz*, maj 1993, 63–64, 109–10.

Kalifornija. Moj ćale je predavao u večernjoj školi u Montebelu. Imao sam malu kuću na drvetu i tako to. Prvu cigaretu sam zapalio kada sam imao oko sedam godina. Kakvo je to uzbuđenje bilo. Sakupljao sam ih iz slivnika posle kiše. Moj tata je pušio „Kent“. Ali, nikada nisam voleo „Kent“ – pokušavao sam da ga ubedim da promeni marku. Popravljao sam bicikle po kraju. Bio sam mali mehaničar iz komšiluka. Našao se tu i neki tip po imenu Joey Navinski, koji je svirao trombon, i drugi po imenu Dickie Faulkner, kome je uvek curio nos. A živela je tu i žena koja se zvala gospođa Storm. Živela je sa svojom sestrom. Obično je sedela u svojoj kuhinji i držala sačmaru kalibra 12 (proturenu) kroz otvoren prozor... pa smo je zaobilazili u širokom luku.¹³

Waits kaže da je muzička persona koju je izgradio bila blago idealizovana verzija njegovog oca, a tvrdi i da su na njegov muzički ukus uticala dvojica ujaka, Vernon i Robert. Podvizi dvojice ujaka narednih decenija uvek su se iznova pojavljivali u Waitsovim pričama i postepeno su dostigli „banjaneskne“¹⁴ razmere. Ujak Vernon je imao grub, hrapav glas. Mladi Tom je želeo da zvuči baš kao on, dok odrasli Waits insistira na tome da je do svog originalnog vokala došao imitirajući Vernona. Na glas njegovog ujaka uticala je operacija grla koju je imao kao dete. U porodici se pričalo da su doktori zaboravili gazu i makazice kada su ga ušivali. Tom kaže da su godinama kasnije, tokom božićne večere, ove hirurške relikvije ponovo ugledale svetlost dana – ujak Vernon ih je iskašljao daveći se hranom.¹⁵

Ujak Robert je bio botaničar koji je svirao orgulje u lokalnoj crkvi. Tom je bio fasciniran onim što je Robert mogao da uradi na tom instrumentu. Kada je Robert svirao orgulje, zgrada bi doslovno vibrirala od same jačine zvuka. Problem je nastao kada je ujak Robert počeo da muzicira sve glasnije i da sve više eksperimentiše, što je izazivalo žalbe članova zajednice. Stare omiljene pesme postale su kovitlac svakovrsnih zvukova. Omiljene himne počele su da liče na „Lady of Spain“. Farba je otpadala sa zidova od vibracija orgulja. Ujak Robert je na kraju otpušten, ali nikada nije prestao da svira. Crkva je kasnije srušena, a orgulje su isporučene ujaku Robertu na kućnu adresu, gde su cevi prolazile pravo kroz plafon. Ujak Robert je imao i klavir koji je, nekako, ostavljen napolju na kiši. Većina dirki više nije radila, pa je Tom naučio da svira koristeći samo crne dirke.

Waits je opisao koliko je bio opčinjen kućom ujaka Roberta, koja se nalazila u zasadu pomorandži. To mesto kao da je pogodila elementarna nepogoda, odeća i smeće bili su razbacani na sve strane, ali je ta gungula Tomu delovala romantično, ta beda nastala kao rezultat dugih noći, napornog rada

i besparice. Slika oronulog čoveka u oronulom okruženju toliko je privlačila Toma da je jednom prilikom upitao majku zašto ne bi njegova soba postala tako neuredna kao ujka Robertova. Njegova majka samo mu je ukazala da je ujka Robert bio slep.¹⁶

„Prespavao sam šezdesete“, jedna je od Waitsovih najčuvenijih opaski. Ranih sedamdesetih, većina pripadnika muzičkog sveta još uvek je bila ili u postbitlsovskom psihodeličnom uzletu ili u južnokalifornijskoj Clyde Jackson Browne¹⁷ folk-rok introspekciji. Tom Waits delovao je potpuno anahrono – prosedi, pijani kicoš u kaubojkama i prljavoj beretki, koji je izgledao i ponašao se kao da se upravo dovezao iz „karton sitija“ – tako da se skoro moglo poverovati u taj maratonski san. Tomovo iskustvo šezdesetih zapravo je, ipak, bilo daleko življe nego što bi se dalo zaključiti iz njegove olake opaske.

Šezdesete su za Toma počele naglim promenama, 1959. godine, kada je imao deset godina. Njegovi roditelji su se tada razveli. Frank je ubrzo započeo vezu sa drugom ženom, dok je Alma godinama ostala sama, a potom se udala za privatnog detektiva. Posle raskida, Alma se sa troje dece preselila u Čula Vistu, Kalifornija, gde je Toma ubrzo oduševio obližnji Nešenal Siti, prljavo predgrađe San Dijega, blizu meksičke granice. „Bila je to omanja zajednica“, rekao je publici na koncertu. „Glavna odeća bila je transvestitska, a prosečna starost – pokojnik.“¹⁸ Tamo je Waits bio uvučen u potpuno novi svet. Počeo je da izlazi sa odraslima: prevarantima u bilijaru, go-go igračicama u dubokim plastičnim čizmama, putujućim trgovcima i sličnom bratijom. Nešenal Siti je bio grad mornara, pričao je on, i očevi dece koju je poznao provodili su više vremena na moru nego kod kuće. To mu je donekle olakšalo da se nosi sa odsustvom oca – odsutni očevi bili su normalna pojava.

„Mislim da većina zabavljača, donekle, pripada cirkusu frikova“, rekao je Waits Barneyu Hoskynsu iz magazina *Mojo* 1999. godine. „Većina ima neku staru ranu iz detinjstva, ili je to smrt člana porodice ili raskid porodične zajednice, i to ih navede na nekakvo putovanje sve dok se ne zateknu kako kleče ispred džuboksa, moleći se Rayu Charlesu. Ili kreneš da tražiš ćaleta, koji je napustio porodicu kada si imao devet godina. Sve što znaš je da vozi karavan i možeš da ideš dalje, nekako ćeš postati velika senzacija i bićeš na naslovnici *Life*-a i to će biti tvoja katarzična potvrda ili naknada.“ Posle razvoda, Frank Waits je nastavio da predaje španski u školi i vodio je svog sina i dalje na izlete južno od granice. U Meksiku, Tom će se ošišati, iskusiće njihovu kulturu i malo

13 Tom Waits, koncert, Apollo Theatre, London, Engleska, 23. mart 1981.

14 Misli se na divovske razmere. Pol Banjan je div drvoseča iz američke narodne priče, koji je prema legendi, vukući svoju sekiru za sobom, izdubio Veliki kanjon. (Prim. prev.)

15 „Tom Foolery“.

16 „Tom Foolery“.

17 Clyde Jackson Browne, američki kantautor i muzičar koji je bio popularan krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih.

18 Tom Waits, koncert, Boston Music Hall, Boston, MA, 21. mart 1976. Pošto je nemoguće na našem jeziku dočarati ovu igru reči, prenećemo je i u originalu: „The main drag was a transvestite and the average age was deceased“. (Prim. prev.)

naučiti jezik. „Tada sam počeo da stičem utisak da u prosjacima ima nečeg hristolikog“, objasnio je. „Vidiš momka bez nogu na skejtu, blatnjave ulice, čuješ zvonjavu crkvenih zvona... ta iskustva su na izvestan način i dalje u meni.“¹⁹

Alma je vodila dečaka u crkvu, ali Tom nikada nije bio sklon pokoravanju. Neko vreme je odlazio kako bi udovoljio majci, ali to nije potrajalo, što ne znači da Waits nikada nije razmišljao o postojanju više sile ili dubljem značenju života. Samo je osetio da ono za čim on traga ne može da se pronađe u organizovanoj religiji, tako da je odbijao da poveruje u pojmove raja i pakla.

„Ne znam šta je tamo gore“, rekao je Chrisu Douridasu sa radija KCRW-FM u emisiji *Morning Becomes Eclectic*. „Možda neka mala kancelarija. Kao kada ti pauk odnese auto u Njujorku... Moraš da odeš do doka 74, a četiri ujutru je, i tu je šalter od pleksiglasa. Debeo je tri inča sa rupama od metaka, a iza je starica sa pikslama na očima, koja sedi za pisaćom mašinom. Možeš da vidiš svoj auto, kako robija sa stotinu drugih automobila. Izgleda postideno i posramljeno. I shvataš da je tvoja sudbina u njenim rukama. [Religija je] verovatno nešto slično. Mislim, pošto umreš... ljudi veruju da će biti jednostavno, ali, daj... To će biti organizacioni košmar...“²⁰

Komšija je Tomu poklonio stari klavir koji su instalirali u garaži Waitsovih. Uskoro je Tom naučio svakakve pesme. Imao je sluha za muziku – mogao je da odsvira svaku melodiju koju bi čuo, bez obzira na činjenicu da nikada nije naučio da čita note. Verovao je da je nekako trebalo da savlada i tu veštinu, varao je i niko ga nije otkrio. Samo bi naučio pesmu napamet i pretvarao bi se da čita note dok svira.

Omiljeno mesto koje je Tom pohodio u to vreme bio je lokalni bioskop *Globe*. Želeći da pobegne i tražeći inspiraciju, ponekad bi ceo dan proveo tamo, gledajući po deset filmova, prelazeći iz sale u salu, povinujući se upravnikom čudnom izboru programa i upijajući sve. Waits se seća da je u *Globu* odgledao program od dva filma, Diznijev *101 Dalmatinac* i tešku urbanu dramu pod nazivom *Čovek iz zalagaonice (The Pawnbroker)*, sa Rodom Steigerom u glavnoj ulozi. Cruella De Vil iz *Dalmatinaca* plašila je svu decu, ali je Steigerov junak koji preživljava Holokaust i otvara radnju u Harlemu bio iz potpuno druge priče. Waits je kasnije primetio da je osoba zadužena za sastavljanje programa u *Globu* imala ili ekstremno neobične poglede na život ili je bila potpuno poremećena.²¹ Ipak, takva iskustva bila su podsticajna za Toma. Nazirao je nedostižne obrise širokog životnog spektra i počeo da spoznaje ogromne mogućnosti koje pružaju umetnost i zabava.

Kako je govorio na početku karijere, počeo je da se zanima za bluz dok je pohađao crnačku srednju školu. Iskrao bi se noću, otišao bi do stadiona

Balboa i gledao nastupe izvođača kao što su James Brown i *Famous Flames*. Mladi Tom je postao i veliki obožavalac Raya Charlesa. Jednom prilikom, godinama kasnije, dok je bio u toaletu kluba u Ist Sent Luisu po imenu „Dark Side of the Moon“, uočio je grafit koji je glasio: „Ljubav je slepa. Bog je Ljubav. Ray Charles je slep. Samim tim, Ray Charles mora da je Bog.“²² Tom Waits već je bio vernik.

Tom je bio vredan dečak. „Radio sam više različitih poslova kao klinac“, rekao je publici na koncertu 1990. godine. „Raznosio sam novine. Imao sam dve maršrute, pošto je prva bila potpuni promašaj. Nisam se osećao kao raznosac novina. Osećao sam se kao momak koji samo baca novine. To je počelo da me pogađa pa sam dobio drugu maršrutu – zvala se *Independent*. Uvek je bilo tako tužno kada sam morao da naplatim *Independent*. Neka fina žena bi došla do vrata i rekla: 'Sačekaj minut'. Rekla bi: 'Bobe, došli su po pare za *Independent*', a iz druge sobe bih čuo: 'Ko ga jebe!' To baš i nije jačalo moje samopoštovanje.“²³

I pre nego što je napunio četrnaestu, Tom je već radio noćnu smenu u lokalnoj *Napoleone's Pizza Parlor*, mestu koje je kasnije učinio besmrtnim zahvaljujući pesmi „The Ghost of Saturday Night“, 1965. godine. Do picerije *Napoleone's* stizalo se avenijom National, pored zloglasne Mile of Cars²⁴, do severnog kraja pruge. Tom je 1955. godine na tom mestu kupio „bjuik roudmaster“ za 150 dolara, za koji se ispostavilo da je toliki krš da je u njega uložio dodatnih 3.500 dolara, da bi mu diler na kraju dao samo 12 dolara za delove. Na aveniji National nalazili se i lokal *Golden Barrel*, kineski restoran *Wong's* i prodavnica pića *Escalante's*. *Napoleone's* se nalazio između pogrebne opreme *Burge Roberts* i trgovine motora *Triumph*.

Picerija je radila već dvadeset pet godina pre nego što se Tom Waits pojavio, bez značajnijih promena u tom periodu. *Napoleon's* se nije mnogo promenio ni od tada. Džuboks, naravno, sada pušta diskove umesto singlica – iz nekog razloga disk Toma Waitsa koji je unutra nije *The Heart of Saturday Night*, na kome je njegov omaž tom lokalnoj – ali je *Napoleon's* zadržao prijatnu atmosferu četrdesetih. Možda se time može nekako objasniti zašto je mladi Waits redovno prelazio osam kilometara da stigne u *Napoleon's*, umesto da nađe posao bliže kući.

Joe Sardo i Sal Crivello, koji još uvek vodi lokal, zaposlili su Toma. Waits kaže da je primljen zato što je momak koji je prao sudove u piceriji bio toliko krupan da je samo neki mršavi prcoljak mogao da se stisne pored njega

19 Barney Hoskyns, „Tom Waits: The Mojo Interview“, *Mojo* apr. 1999, 72–85.

20 Chris Douridas, *Morning Becomes Eclectic*. KCRW-FM, Los Angeles, CA, 9 okt. 1992.

21 Gavin Martin, „Tom Waits“, *New Musical Express* 19. okt. 1985, 30–31.

22 Peter O'Brien, „Watch Out for 16 Year Old Girls Wearing Bell Bottoms Who Are Running away from Home and Have a Lot of Blue Oyster Cult Records Under Their Arm“, Says Tom Waits“ *Zig Zag*, jul 1976, 11–13.

23 Tom Waits, koncert, Warfield Theater, San Francisco, CA, 31. dec. 1990.

24 *Mile of Cars* je jedan od najvećih i najuspešnijih auto-moto saveza u SAD-u koji se nalazi u Nešnel Sitiju, Kalifornija.

u kuhinji. Tom je bio dovoljno sitan²⁵, tako da su duge noći, okretanja testa, posluživanja stolova i ribanja toaleta mogli da počnu. Njegova smena nije se završavala pre 4 ujutru. Imao je dosta vremena za razmišljanje, dosta vremena za čitanje, dosta vremena za proučavanje ljudi. Kako je rekao Hoskynsu 1999, svoje prve dve tetovaže uradio je dok je radio u *Napoleon's*-u. „Uradio sam mapu Uskršnjeg ostrva na leđima. Imam i ceo jelovnik *Napoleon's* picerije na stomaku. Posle izvesnog vremena nestalo im je jelovnika. Poslali bi me napo- lje, ja bih skinuo košulju i stajao pored stolova.“²⁶

Waits je u nekoliko navrata tvrdio da nikada nije imao želju da napusti takav život. Zapravo, gajio je nadu da će jednom i sam posedovati restoran. „U godinama odrastanja“, rekao je Davidu McGeeju iz časopisa *Rolling Stone* 1977. godine, „moje ambicije nisu išle mnogo dalje od rada u restoranu, eventualno do kupovine nekog lokala. Muzika je bila puko zaludivanje. Zamišljao sam da sam gazda. Ni manje, ni više.“²⁷

Prošlo je više od dvadeset godina kada se poverio Hoskynsu: „I dalje nisam uveren da sam doneo pravu odluku. Skitam. Radim dečji posao. 'Čime se baviš?' 'Smišljam pesme.' 'Uh, u redu, dobro bi da nam došla koja, ali ono što nam sada treba je hirurg.' Gledano iz šireg ugla, nema sumnje da je zabava važna. Ali ima i drugih stvari koje bih voleo da znam, a ne znam ih.“ Waits je počeo da piše pesme dok je radio u piceriji, ali kada pogleda unazad, nije uveren da bi se ti rani radovi zaista mogli nazvati pesmama. „Uglavnom su to bile parodije postojećih pesama sa opscenim tekstovima.“²⁸

Sećanja Sala Crivella na to vreme malo su drugačija. Prihvata da je Tom bio vredan radnik, ali mu je već tada bilo jasno šta njegov mladi zaposleni želi od života. Crivello ostaje pri tome da je Tom bio rešen da postane muzičar. „Imao je petnaest godina. Pisao je pesme. Tada je svirao u nekoliko klubova... bifea i sličnih mesta. Uvek smo razgovarali o tome dok smo radili. Video sam da se kreće u tom pravcu. Znao sam da je talentovan, ali nikada nisam mogao pretpostaviti da će postati tako veliki.“

Tokom godina rada u piceriji *Napoleon's*, Waits nikada nije video Sala bez uniforme – stare kecelje uflekane sosom od paradajza, papirne kape šefa kuhinje i crnih cipela sa gumenim đonom. A onda je jedne noći, moglo je to biti za Badnje večer, ostao šokiran kad je video svog šefa u potpuno drugačijem izdanju. Sal je dogovorio izlazak na kuglanje sa nekom devojkom pa je, po završetku smene, nestao u sporednoj prostoriji, presvukao se i ponovo se pojavio. Waits kaže da mu je izgledalo kao da je Supermen izašao iz govornice. Negde

25 Tom Waits, *VH1 Storytellers*, VH1, 13. jun 1999.

26 Hoskyns, „Tom Waits“.

27 David McGee, „Smelling like a Brewery, Looking like a Tramp“, *Rolling Stone*, 27. jan. 1977, 11–12, 15.

28 Hoskyns, „Tom Waits“.

u podsvesti, Waits je uvek zamišljao Sala kako svuda ide u toj uflekanoj kecelji, tako da je bio očaran neočekivanim otkrovenjem. Izgled, sada je mogao da se uveri, može često da prevari.²⁹

Preko puta picerije *Napoleon's* bio je kineski restoran *Wong's*. Kada bi osoblju picerije dosadilo da jede picu, ugovorili bi razmenu sa Vongom. Waits je ispričao Davidu Friccku iz *Rolling Stone-a* kako bi odneo picu preko puta, a „oni bi mi zauzvrat dali kinesku hranu. Nekada bi mi Vong rekao da sednem u kuhinju, gde je spremao svu tu hranu. Bila je to najčudnija galerija – zvuci, para, njegovo urlanje na saradnike. Osećao sam se ko u Šangaju. Voleo sam tamo da odlazim.“³⁰

Waits je tokom tog perioda i dalje išao u školu, ali priznaje da se samo provlačio. „Istinski bih zablistao tek posle škole“, kaže, pošto je tokom cele školske godine bio nezainteresovan, dobijao osrednje ocene i ulazio u povremene sukobe sa nastavnicima.³¹ Frank i Alma Waits, i sami školski nastavnici, imali su malo razumevanja za takvo ponašanje i odbijali su to da pripišu uobičajenom mladalačkom buntovništvu. Bez obzira na njihovo neodobravanje, Tom nije više želeo da igra po pravilima. Samo je muzika imala tu moć da mu rasplamsa maštu, tako da je napustio školu, prihvatio dodatno radno vreme u piceriji i počeo ozbiljno da piše pesme. „Mislio sam da je srednja škola sprdnja“, rekao je Wisemanu. „Pohađao sam školu u piceriji *Napoleon's*.“³²

Waits je potom iskusio niz beznadežnih poslova – domar, kuvar, perač sudova, vozač taksija, vatrogasac, potrčko, pumpadžija – čak je prodavao i kišne gliste pecarošima. Naporno je radio sve poslove koji zahtevaju nošenje mrežice za kosu i gumenih rukavica. Opisao je sebe u tom periodu kao „tatamatu za sve zanate.“³³ Sve te poslove obavljao je sa jednim ciljem. Novac koji je zarađivao omogućio mu je da u slobodno vreme istražuje noćni život San Dijega, a za njega je to bio dobar način života.

Kada je konačno dobio posao portira u malom klubu i bifeu zvanom „Heritage“, u oblasti Mišn Bič u San Dijegu, našao se u odličnoj poziciji da iskusi bogatstvo muzičkih stilova. U klubu „Heritage“ svirali su rokeri u povoju, kao i folk pevači, bluzeri, džez muzičari i kantri pevači. Mogli su da izvode šta god požele.

Zvanično, Waits je trebalo da cepa karte na ulazu, ali je ubrzo shvatio da se od njega očekuje da radi i kao izbacivač. Dodeljen mu je nogar od stolice za samoodbranu i uputstvo da se otarasi nepoželjnih – mrskih aktivista i baraba urađenih kofeinom.

29 „Swordfishtrambones Promo Interview“, press kit, 1983.

30 David Fricke, „The Resurrection of Tom Waits“, *Rolling Stone*, 24. jun 1999, 37–40.

31 McGee, „Smelling like a Brewery“.

32 Wiseman, „Tom Waits“.

33 Mick Brown, „Warm Beer, Cold Women“, *Sounds* 12. jun 1976: 16–17.

Muzika je bila svuda, na poslu i van njega. Waitsovi prijatelji bili su zainteresovani za sve što se stalno vrtelo na dugim talasima, uglavnom se zadovoljavajući da zajašu talas sa *The Beach Boys* ili time da odlutaju omamljeni tamjanom i pepermintom benda *The Strawberry Alarm Clock*³⁴. Waits je ostao po strani. *Love-in*³⁵ okupljanja i *peace* simboli nisu mu bili dovoljni – nije obožavao Jimija Hendrixa i njegova soba nije bila ukrašena psihodeličnim posterima. Njegov dekor je, zapravo, bio daleko uvrnutiji. Opsednut stihovima, svuda po zidovima kačio je reči pesama Boba Dylana. Počeo je da sluša i neke stare ploče svojih roditelja na 78 obrtaja. Oduvale su ga melodije Cola Portera i Georga Gershwina za Tin Pan Eli³⁶. „Nije me oduševljavao *Blue Cheer*³⁷, pa sam našao alternativu, makar to bio i Bing Crosby“, rekao je Davidu McGeeju. Waits je zavoleo i džez, otkrivajući Mosa Allisona i Dizzyja Gillespia.³⁸

Dok su njegovi ortaci čekali u redu za karte kako bi videli velike izvođače kao što su *The Beatles*, *The Who* i *The Kinks*, Waits je udovoljavao svom manje popularnom ukusu. Ipak, s vremenom je zavoleo i nešto od muzike šezdesetih. Kako on to kaže: „Stvar je u tome što je ploča uvek ploča – ako ne želiš sada da je slušaš, nemoj. Slušaj je za trideset godina... Mislim, pustiš ploču i eto ga. Tu je taj trenutak koji su zarobili... Upravo sam čuo 'Kicks' od Paula Revera i *The Raiders* na putu ovamo, i to je kul pesma! 'Wild Thing.' 'Louie Louie.' Čuo sam 'Son of a Preacher Man' pre neki dan i skroz me je oborila. Postoji trenutak u pesmi gde [Dusty Springfield] kao da šapuće 'The only one who could ever love me' onako tajanstveno i tiho. To je seksi pesma! Hej, sve je to tamo.“³⁹

Tom Waits je kao tinejdžer bio veoma zainteresovan za pesme sa pričom. Uvek ga je iznova oduševljavao da čuje čitavu, složenu čežnju sažetu u skup stihova. Spoj popa i klasike umetnice Bobby Gentry iz 1967. godine, „Ode to Billie Joe“, priča o strasti, prevari i samoubistvu u američkoj unutrašnjosti, bila je najbolji primer. Imala je više slojeva od glavice luka i Waits je bio zaintrigiran. Poput Gentryjeve, želeo je da ispriča priče koje bi privukle ljude i zabavile ih.⁴⁰

34 Misli se na pesmu grupe *Strawberry Alarm Clock* iz 1976. godine, pod nazivom „Incense and Peppermints“. *Peppermint* takođe u slengu znači „trava“. (Prim. prev.)

35 „Love-in“ su bila mirna okupljanja u znak protesta protiv rata u Vijetnamu, fokusirana na meditaciju, ljubav, muziku i upotrebu psihodeličnih droga. Prvo je održano 1967. godine. (Prim. prev.)

36 „Tin Pan Alley“ je naziv za grupu muzičkih izdavača i tekstopisaca iz Njujorka koji su dominirali popularnom muzikom u Sjedinjenim Državama krajem XIX i početkom XX veka. Naziv se izvorno odnosi na zgradu koja se nalazi u Zapadnoj 28. ulici, na Menhetnu. (Prim. prev.)

37 *Blue Cheer* – američki rok bend, sa primesama psihodelije i bluza, aktivan s kraja šezdesetih i početkom sedamdesetih. (Prim. prev.)

38 McGee, „Smelling like a Brewery“.

39 Hoskyns, „Tom Waits“.

40 „*Bone Machine: A User's Manual*“, press kit promo CD, 1992.

U klubu „Heritage“ Waitsa bi povremeno pozivali na scenu da dopuni planirani program, kada su obično nastupali blugras⁴¹, kantri, folk ili tradicionalni bluz izvođači. Poneo bi gitaru ili bi sedeo za klupskim klavirom i izvodio obrade melodija Missisipija Johna Hurta i Reverenda Garyja Davisa. Kako je „Heritage“ bio lokalna birtija koja angažuje uglavnom lokalne muzičare, a među njima retki su bili oni sa originalnim materijalom, Tom nije imao priliku da često izvodi svoju muziku.

Waits je posećivao i godišnji folk festival u San Dijegu, na kojem je slušao lokalne talente i nacionalne zvezde u prolazu. Utapajući se u masu, provaljujući zvukove, Waits nije ni slutio da će kroz par godina i sam nastupati na istom festivalu.

Slušanje živih muzičkih nastupa samo je podgrevalo Waitsovu želju da i sam stane pod svetla reflektora. Osnovao je bend pod imenom *The Systems*, koji je svirao obrade R&B standarda. U razgovoru sa Hoskynsom, prisetio se: „Prve godine sam spremio kompletan Schoenbergov⁴² program... ma ne, svirao sam 'Hit the Road, Jack,' 'Are You Lonesome Tonight?'. Bilo je prilično trulo, zaista...“⁴³ Još jedna od udarnih pesama sastava *The Systems* bila je „Papa's Got a Brand New Bag“, od Jamesa Browna, koju je Waits i godinama kasnije izvodio svojoj publici na koncertima.

Frank i Alma bili su pomalo začuđeni zanimanjem koje je odabrao njihov sin. „Mislim da većina roditelja ohrabruje decu kada odaberu bilo šta osim kriminala“, rekao je Waits Marku Rowlandu iz magazina *Musician* 1987. godine. „Muzika je uvek bila oko mene dok sam bio dečak, ali nije bilo dovoljno tog 'ohrabrivanja' – što mi je omogućilo da sam nađem svoj put.“ Waits je nastavio da opisuje kako je, kao izvođač početnik, bio svestan neizbežnih opasnosti svoje misije, ali nije uspevao da se usredsredi ili utvrdi gde su granice. „Kada si mlad, veoma si nesiguran. Ne znaš da li smeš da se nasloniš na taj prozor, jer šta ako se slomi... Kada sam počinjao, nisam imao pojma šta radim. Sada mi je mnogo jasnije. Na neki način bih voleo da sada počinjem. Toliko je sjajnih momaka, a samo jedna trećina njih i dalje stoji, ostali su pod zemljom. Trebalo im je deset godina samo da izbiju na površinu.“ Strah od scenskog nastupa koji se ukorenio u Waitsu u ovoj ranoj fazi, od rizika koji nosi nastupanje, održao se narednih decenija. „I dalje imam košmare sa scenom na kojoj sve kreće po zlu. Klavir se zapali. Rasveta pada na binu. Cepaju se zavese. Publika baca paradajz i trulo voće. Probijaju se napred do scene, a moje cipele ne mogu ni da maknu. Uvek pustim taj film u glavi kada planiram turneju. Košmar koji te potpuno rasturi.“⁴⁴

41 „Bluegrass“ muzika je podvrsta kantri muzike sa korenima u škotskoj, irskoj i engleskoj tradicionalnoj muzici, a kasnije i sa afro-američkim elementima preuzetim iz džeza. (Prim. prev.)

42 Arnold Šenberg, austrijski, kasnije američki kompozitor, poznat je po pionirskim inovacijama u atonalnoj muzici.

43 Hoskyns, „Tom Waits“.

44 Rowland, „Tom Waits“.

Došao je i trenutak kada je San Dijego postao premali za Waitsa. Pomalo okolišajući, kasnije je primetio da „u izvesnim godinama shvatiš da je San Dijego kul zbog mnogih studija za tetoviranje, i kada si spreman, tačno znaš u koji treba da odeš.“ Kako bi pojasnio, Waits je to povezao sa razgovorom koji je vodio sa Paulom Reubensom (komičarem, ranije poznatim kao Pee Wee Herman, sa kojim je igrao u filmu *Misteriozni čovek*). „Pričao mi je da je odrastao u Sarasoti, Florida, i mrzeo je to. Ali jedne večeri otišao je u restoran i celo mesto je bilo puno cirkusanata. Pomislio je, kako kul mesto za život. Dakle, naiđe trenutak kada se poistovetiš sa svojom zajednicom. A onda, usledi ono, čoveče, moram da brišem odavde!“⁴⁵

Kako bi „zbrisao“ iz San Dijega, Waits je počeo redovno da odlazi u Los Angeles. Bile su kasne šezdesete. Noćni život u gradu odvijao se galopirajućom brzinom, a njegove posledice bile su izuzetno teške. Waits se bacio u sve to. Radio je do tri ujutru, ludovao do zore i spavao do podne. U razgovoru sa Davom Zimmerom iz časopisa *Bam*, priznao je da se opredelio za pevanje i pisanje pesama kao zanimanje, „jer sam u suštini lenj, neodgovoran, neorganizovan, ne umem da planiram i volim da spavam do kasno.“⁴⁶

Losanđeleska narko-scena, koja je upravo cvetala, nije ga privlačila. Ipak, alkohol je postao njegova droga, olakšavši mu pristup urbanom noćnom životu zavodljivih žena, ofucanih barova i nebrojenih mogućnosti. Bacio se u klupske vode i vrlo brzo zapliva, iz noći u noć obijao je prljave bircuze, okružen tučama, slušajući bendove koji se bore da zadobiju naklonost prisutnih. Waitsu je sinulo da bi tako nešto i on mogao da radi. To otkrovenje, rekao je za časopis *Buzz*, zapravo je usledilo kao rezultat susreta sa Sir Montijem Rockom III, baš njim od svih ljudi na ovom svetu, deklarisanim gej portorikanskim pevačem i slavnim frizerom koji je bio frontmen transvestitske grupe *Disco Tex and The Sex-O-Letters*. Rock je takođe bio DJ u diskoteci *2001 Odyssey* – gde je Tony Manero, lik koga igra John Travolta, zasenio sve na podijumu – u filmu *Groznica subotnje večeri*. (Upravo je Rock izgovorio onu klasičnu repliku: „Look at that chic! She be dancin', man. She be groovin'!“)

Waits je naleteo na Rockov šou u jadnom, malom lokalnu na Sanset Stripu, zvanom *Filthy McNasty's*. Mesto je bilo skoro prazno – Rok i njegov bend, skockani u drečavoružičastim džemperima, svirali su osoblju bara, Waitsu i šaćici biznismena odmetnika. Kako je Waits to opisao, Rock je bio usred „ogorčene i lude“ verzije pesme „The Tennessee Waltz“, kada je odjednom prestao da peva. Dograbilo je svoje piće, zafrljačio ga je o zid i počeo da urla na „odela“, nazivajući ih „gomilom prokletih krvopija.“ Dok mu je znoj curio niz čelo, Rock se

upustio u dugu, opširnu, briljantnu, ali „potpuno psihotičnu ispovest“ koja je ličila „na spoj pogubljenja i striptiza.“

Waits je, naravno, bio očaran. Pred njima je bio Sir Monti Rock III, propovedajući kao sveštenik i laskajući kao svodnik, dok je ispredao priču toj gomili koja ništa nije kapirala o iskustvima koje je imao u Portoriku, o zanimanju frizera, o svojim snovima i holivudskoj slavi. Paleći cigaretu, Rock je zatim izveo *a cappella* verziju R&B tužbalice Bena E. Kinga „I (Who Have Nothing)“. „Odelo“ ništa nisu shvatala, ali zato Tom Waits jeste. Tačno je znao o čemu Rock govori. I baš tad i tamo sinulo mu je da ne sme više da gubi vreme. Morao je da uđe u šou-biznis što pre.⁴⁷

Otrilike u isto vreme, Waits je otkrio i knjige Jacka Kerouaca, Gregoryja Corsa, Charlesa Bukowskog, Allena Ginsberga, Williama Burroughsa i ostalih pisaca bit generacije. To je bilo ogromno otkriće. Waits je otkrio čitav skup srodnih duša i želeo je da podeli sa svetom njihovu energiju i bogatstvo. Objasnio je Barneyu Hoskynsu da je to „kao kada kupiš ploču i držiš je pod miškom tako da svi mogu da vide naslov... Osećao sam da sam otkrio nešto užasno vredno i nosio bih ga na vrh glave da sam mogao... Ugradio sam to u svoje biće.“⁴⁸

Waits je progutao Kerouacov roman *Na putu*, nezvaničnu bit bibliju, i odmah se navukao. Dao se u potragu za svim Kerouacovim tekstovima i usput je prelistao i neka prilično ezoterična izdanja – čiji čitaoci moraju da ubeđuju druge da se zaista pretplaćuju na te članke. Kerouac nije želeo da puni stranice prefinjenih dnevnih listova kao što su *Gentleman's Quarterly* i *New Yorker*, zato je pisao za izdanja koja čitaju obični ljudi – za udarne časopise pedesetih sa nazivima poput *Cad i Rouge*. Kerouac je bio stvaran. Bio je čovek. Krvario je, znojio se, kresao je, pio je previše i pisao je o tome. A Waits je bio tu, odmah uz njega.

Kerouac je 1948. godine skovao termin „bit“, koji je zvanično ušao u upotrebu 1952. godine, kada je Kerouacov prijatelj i saradnik John Clellon Holmes objavio priču u *New York Times*-u pod nazivom „Ovo je bit generacija“. I tada je ta mala, usko povezana grupa pisaca počela da se probija da bi stekla mesto u istoriji američke književnosti.

Bit pokret imao je dva centra: Njujork i San Francisko. Ginsberg (pesnik koji je postao kulturni guru šezdesetih), Burroughs (koji je napisao klasični nadrealistički roman o zavisnosti od droge pod nazivom *Goli ručak*) i Kerouac četrdesetih su išli zajedno na univerzitet New York Columbia. Ova trojka vladala je naprednom bit scenom Ist Vilidža. U San Francisku, bit je cvetao u knjižari *City Lights* u Nort Biču pod brižnom rukom pesnika, izdavača i vlasnika radnje Lawrenca Ferlinghettija. (Knjižara *City Lights* je i dalje jedna od najpoštovanijih dobavljača alternativne literature na svetu.)

45 Hoskyns, „Tom Waits“.

46 Dave Zimmer, „Tom Waits' Hollywood Confidential,“ *Bam* 26. feb. 1982, 14–17.

47 „Tom Foolery“.

48 Hoskyns, „Tom Waits“.

Učvrstivši se na obe obale, bit pisci počeli su da mešaju dva različita umetnička viđenja. Uranjali su u jedinstvenu strukturu američke poezije, dospevši pod moćan uticaj Walta Whitmana, posebno njegove lirsko-epske poeme *Vlati trave* (prvi put objavljena 1855. godine). Whitmanovu široku viziju, njegovo shvatanje metrike i stiha, bit je pomešao sa idejama ritmičke improvizacije i sinkope pokupljene od džez muzičara, koje su obožavali, uključujući i legende kao što su Charlie Parker, Miles Davis i Thelonious Monk. Bit je, međutim, predstavljao nešto više od literarnog stila. Stvorili su poseban način života, koji je bio u potpunom raskoraku sa vremenom svog nastanka – stegnutim godinama u vreme Eisenhowera. Bitnici su odlučno odbacivali vrednosti srednje klase – materijalizam, nasilan pristup, hrleći u potragu za sopstvenim umetničkim, seksualnim i duhovnim bićem. Usput su konzumirali dosta droga, upražnjavali neobavezan seks, istraživali džez i zen budizam.

Prvi pravi bit roman objavljen je 1952. godine – to je bio *Go*, Johna Clellona Holmesa. Zatim je, 1956. godine, Ginsbergov *Urlik* postao poetski manifest bit pokreta koji je vlada naredne godine pokušala da cenzuriše sudskim putem. U snažnoj trodelnoj poemi toka svesti oslanja se na starije uticaje – Whitmana, spise – kako bi stvorio nešto do tada neviđeno. Uneo je revoluciju u savremenu poeziju. Naredne godine objavljen je Kerouacov roman *Na putu* i bit kultura je dostigla svoj vrhunac.

Dela bitnika šezdesetih godina prigrlili su hipici, čiji se radikalni, novi, kontrakulturni vrednosni sklop poklopio sa idejama bit kulture iz prethodne decenije. Uticaj bitnika odrazio se na rad mnogih kulturnih ikona šezdesetih kao što su Ken Kesey, Hunter S. Thompson, Tom Wolfe i *The Grateful Dead*. Tom Waits je, takođe, preoblikovao svoj život kako bi proživeo životni stil i filozofiju bita.

Sa ortakom Samom Jonesom, Waits je spakovao neophodnu opremu u kola i krenuo na put, u Kerouacovom stilu. Obilazili su zemlju, napijali se, kresali, živeli punim plućima, upadali u sjajne avanture. Ipak, zov muzike bio je prejak – Jones i Waits su se ubrzo vratili u Kaliforniju.

Osvežen, Waits se posvetio traženju sopstvenog izraza kroz muziku. Pisao je, oslanjajući se na različite uticaje kao što su Irving Berlin, Johnny Mercer i Stephen Foster⁴⁹. Ovom bogatom miksu doprineli su i Mosse Allison, Nat „King“ Cole, Cab Calloway, Frank Sinatra, Ray Charles i Rendy Newman, da ne pominjemo Georga Gershwinu i Jeroma Kerna. Svi oni pomogli su u oblikovanju prepoznatljive Waitsove persone. Ako se u obzir uzme njegova sklonost ka duhovitom scenskom brbljanju, ne predstavlja iznenađenje što je Waits tokom godina navodio kao uticaje u ranoj fazi i komičare Rodneya

Dangerfielda, Wallyja Coxa, Harryja the Hipstera, Redda Foxxa, Lorda Buckleya i Lennyja Bruca.

Waits je konačno morao da razvije i lirski elemenat u svojim pesmama. Kako bi to postigao, izveštio se u osluškivanju. Dok je radio u klubu „Heritage“, motao se okolo, slušao razgovore starijih i hvatao beleške. „Kada bi ih kasnije sastavljao“, objasnio je kasnije, „otkrio sam da se i tu krije neka muzika.“⁵⁰

Kako sam kaže, u to vreme je radio na svom originalnom materijalu, stalno je prepravljao pesme u nastojanju da budu što bolje. Uspeo je, korak po korak, da sastavi repertoar. Imao je nastup. Došlo je vreme da se obiju neki pragovi i ugovore svirke. Waits je svirao u prljavim bircuzima i bio je plaćen tek toliko da može da se napije posle nastupa. Svakog ponedeljka bi se odvezao do severnog Los Anđelesa u nadi da će nastupiti na *Hoot Night*, predstavljanju amatera u popularnom klubu „Troubadour“, ali nikada nije uspeo da izađe na scenu. Uglavnom je imao svirke u San Dijegu, povremeno i u klubu „Heritage“.

Pesme koje je izvodio imale su pre folk nego džez prizvuk, po kojem će postati prepoznatljiv kasnije u karijeri. Glas mu je bio nekako sirov – još ga nisu upropastili alkohol i cigarete, nije još dobio onaj osobeni umoransam-od-života kvalitet. Glas mu je ipak bio izrazito drugačiji. U razgovoru sa Markom Rowlandom iz magazina *Musician* 1987. godine, Waits je naveo da se nikada nije opterećivao pitanjima poput: „Hoću li se uklopiti? Hoću li biti jedini momak na žurki koji je obukao košulju naopako? Nikada ga se nisam stideo, ali mi se više dopada [moj glas] sada. Učim kako njime da izvedem razne stvari.“⁵¹

Posle više od godinu dana sviranja u obližnjem krugu lokala, Waits je tapkao u mestu. Svirki je bilo sve manje, a pauza sve više. Novca je bilo malo, veći deo odlazio je na finansiranje noćnih izlazaka i nabavljanje dodatne kapljice da se razbije mamurluk i svet zadrži na odstojanju. Waits je do tada već živeo u svojim kolima – staroj lađi iz pedesetih koja je verovatno bila prostrana kao mnogi stanovi u Los Anđelesu. Nastupila je frustracija, a ubrzo i oćajanje.

Dotakavši dno, Waits je konačno dospeo na scenu kluba „Troubadour“. Posle meseci stajanja na trotoaru ispred kluba, sa gomilom drugih koji su priželjkivali da se pojave na *Hoot Nights*, bilo mu je dozvoljeno da uđe i dokaže da ima ono što je potrebno da zabavi publiku. „Bilo je zastrašujuće biti izviždan, saterivan kao stoka“, rekao je Richu Wisemanu. „A „Troubadour“ je bio kao poslednje pribežište. Jedino si još tu mogao da vidiš stare vodviljske likove, bendove sa istočne obale koji su sve založili samo da bi došli i jedno veče svirali u „Troubu“. Tu si mogao sresti i brojne karnevalske galamdžije, kako puše

49 McGee, „Smelling like a Brewery“.

50 Hoskyns, „Tom Waits“.

51 Rowland, „Tom Waits“.

„roi-tan“ cigare na teksaški način. Kažu ti: 'Zdravo, naivčino.' I bio sam naivčina. Ali šta ćeš kad si očajan, kad si švorc.“⁵²

Te večeri ispisana je još jedna klasična priča o rokenrol uspehu po standardnoj šemi. Nekako se dogodilo da je rok menadžer bio u klubu i video Waitsov nastup. Herb Cohen bio je menadžer Franka Zappe i *Maders of Invention*, Tima Buckleyja, Freda Neila, Captaina Beefhearta, kao i pevačice u sponu Linde Ronstadt. Slušajući Waitsa, bio je ubeđen da je otkrio nebrušeni dijamant, umetnika koji je bio dovoljno talentovan i eklektičan da se probije. Sledećeg dana Waits je imao ugovor i trista dolara u džepu.

„Polomiš se dok se ne uhvatiš za nešto“, rekao je Waits Davidu McGeeju. „Lome te iznova i iznova dok ne postaneš ogorčen i hladnokrvan, i odjednom ti neko kaže: 'Okej, evo ti.' I ne možeš to nikako da odbiješ. Treba samo da prihvatiš, zajedno sa odgovornošću. A to je bilo zastrašujuće.“⁵³ Zastrašujuće, ali podsticajno. Waits je konačno mogao da se preseli u Los Anđeles. Tamo ga je Cohen podržavao nekoliko godina, usmeravao njegov talenat, dajući mu priliku da piše.

Waitsov ugled polako je rastao. Njegove pesme počele su da se slušaju. Kvalitet njegove muzike i tekstova bio je očigledan onima koji su već bili u poslu. Istovremeno, pojedini Tomovi prijatelji, muzičari, preuzeli su neke njegove melodije za svoje nastupe. Tako je Jerry Yester prvi put čuo pesmu Toma Waitsa. Yester, koga je Herb Cohen kasnije angažovao da producira Tomov debitantski album, *Closing Time*, radio je produkciju za Tima Buckleyja, *The Turtles* i *The Association*, pop sastav koji je izvodio megahitove šezdesetih kao što su „Along Comes Mary“, „Windy“ i „Cherish“. Yester je prethodno bio član i producent pop-folk grupe *The Lovin' Spoonful*. Joe Butler, član i osnivač benda *Spoonful*, izveo mu je Waitsovu numeru.

„Čuo sam 'Grapefruit Moon' dosta pre nego što sam sreo Toma“, priseća se Yester. „Tako da mi je zazvučala poznato kada sam je prvi put čuo u Tomovom izvođenju, u mojoj dnevnoj sobi. Joe Butler je ranije negde sreo Toma. Butler je bio u gradu i snimao je u studiju *Association Clubhouse*. I ja sam bio tamo, vrzmajući se tu kako bih mogao da koristim studio dok su oni na putu... što su mi i dozvolili. Tražili su mi da pomognem nekim njihovim prijateljima, a Joe je bio jedan od njih... Odsvirao je tu pesmu... Sećam se da sam pomislio: 'To, sviđa mi se ta pesma.' Posle kada sam čuo Toma kako je svira, to je bilo kao da slušam verziju u boji. Osećao sam tu pesmu duboko do pleksusa.“

Waits je uradio najmanje dvadeset četiri snimka za Cohena i Zappinu Bizzare/Straight etiketu. Protivno Tomovim željama, Cohen je objavio ove snimke na duplom albumu pod nazivom *The early Years* 1991. i 1992. godine,

52 Wiseman, „Tom Waits“.

53 McGee, „Smelling like a Brewery“.

mada to nije bila izvorna zamisao. To su, zapravo, bili demo-snimci na dva kanala, pomoću kojih je Tom mogao da razrađuje svoje ideje i uči o procesu snimanja. Cohen ih je iskoristio da ponudi Waitsov materijal diskografskim kućama i drugim umetnicima. Neke od ovih pesama, koje će se potom naći i na Waitsova prva dva albuma, potiču sa ovih snimanja, uključujući i „Ol' 55“, „I Hope That I Don't Fall in Love With You“, „Ice Cream Man“ i „Shiver Me Timbers“. U sirovoj, originalnoj verziji, ovi snimci su nesumnjivo zanimljivi za slušanje, ali kasnije, prefinjenije izvedbe spadaju u bolja izdanja Waitsove umetnosti.

Neki od tih prvih snimaka nikada nisu zvanično objavljeni. „Mockin' Bird“ je zadivljujuća sinteza Waitsovih fascinacija *Tin Pan Alley* izdanjima i popularnim folk-rokom tog vremena. „Looks Like I'm Up Shit Creek Again“, bez obzira na neslavni naslov (u kome, čini se, ima Zappinog uticaja), zapravo je prilično lepa i dirljiva kantri balada po uzoru na Hanka Williamsa. „I'm Your Late Night Evening Prostitute“ divna je najava Waitsovih budućih izleta u folk i džez. Za pojedine verovatno je bolje što su pale u zaborav, kao „Had Me a Girl“, na primer. Ona je među retkim Waitsovim numerama bolno uvrnutih stihova – „Had me a girl in L.A. / I knew she could not stay“; „Had me a girl in Tallahassee / Boy she was a foxy lassie“; „Had me a girl from Mississippi/ She sure wak kippy.“ Ali čak i ovu pesmu gotovo da izvlači njen bluz refren – „Doctor says it's gonna be all right / But I'm feeling blue.“

Snimci urađeni pod Bizarre/Straight etiketom poslužili su svrsi. Predstavljali su za njega odličnu vežbu. Pred Tomom Waitsom bile su krupne stvari. Potpisao je za *Asylum Records* 1972. godine.

DISKOGRAFIJA

ALBUMI

Closing Time

Elektra 5061 (1973)

1. Ol' 55
2. I Hope That I Don't Fall in Love with You
3. Virginia Avenue
4. Old Shoes (And Picture Postcards)
5. Midnight Lullaby
6. Martha
7. Rosie
8. Lonely
9. Ice Cream Man
10. Little Trip to Heaven (On the Wings of Your Love)
11. Grapefruit Moon
12. Closing Time

Sve pesme napisao Tom Waits.

Producent Jerry Yester za *Third Story Productions*.

The Heart of Saturday Night

Asylum 1015 (1974)

1. New Coat of Paint
2. San Diego Serenade
3. Semi Suite
4. Shiver Me Timbers
5. Diamonds on My Windshield
6. (Looking For) The Heart of Saturday Night
7. Fumblin' with the Blues
8. Please Call Me, Baby
9. Depot, Depot
10. Drunk on the Moon
11. The Ghosts of Saturday Night (After Hours at Napoleone's Pizza House)

Sve pesme napisao Tom Waits.

Produkcija i zvuk Bones Howe za *Mr. Bones Productions*.

Nighthawks at the Diner*Asylum* 2008 (1975)

1. Opening Intro
2. Emotional Weather Report
3. Intro
4. On a Foggy Night
5. Intro
6. Eggs and Sausage (In a Cadillac with Susan Michelson)
7. Intro
8. Better Off Without a Wife
9. Nighthawk Postcards (From Easy Street)
10. Intro
11. Warm Beer and Cold Women
12. Intro
13. Putnam County
14. Spare Parts I (A Nocturnal Emission) (*Tom Waits i Chuck E. Weiss*)
15. Nobody Intro
16. Big Joe and Phantom 309 (*Tommy Faile*)
17. Spare Parts II and Closing

Sve pesme napisao Tom Waits osim ako nije drugačije navedeno.
Produkcija i zvuk Bones Howe za *Mr. Bones Productions*.

Small Change*Asylum* 1078 (1976)

1. Tom Traubert's Blues (Four Sheets to the Wind in Copenhagen)
2. Step Right Up
3. Jitterbug Boy (Sharing a Curbstone with Chuck E. Weiss, Robert Marchese, Paul Body and the Mug and Artie)
4. I Wish I Was in New Orleans (In the Ninth Ward)
5. The Piano Has Been Drinking (Not Me) (An Evening with Pete King)
6. Invitation to the Blues
7. Pasties and a G-String (At the Two O'Clock Club)
8. Bad Liver and a Broken Heart (In Lowell)
9. The One That Got Away
10. Small Change (Got Rained on with His Own .38)
11. I Can't Wait to Get off Work (And See My Baby on Montgomery Avenue)

Sve pesme napisao Tom Waits.
Produkcija i zvuk Bones Howe za *Mr. Bones Productions*.

Foreign Affairs*Elektra* 1117 (1977)

1. Canny's Waltz
2. Muriel
3. I Never Talk to Strangers (*duet sa Bette Midler*)
4. Medley: Jack and Neal/California, Here I Come (*Tom Waits/Joseph Meyer, Al*

Jolson i Buddy G. De Sylva)

5. A Sight for Sore Eyes
6. Potter's Field (*Tom Waits i Bob Alcivar*)
7. Burma Shave
8. Barber Shop
9. Foreign Affair

Sve pesme napisao Tom Waits osim ako nije drugačije navedeno.
Produkcija i zvuk Bones Howe. *A Mr. Bones Production*.

Blue Valentine*Elektra* 162 (1978)

1. Somewhere (sa *West Side Story*) (*Leonard Bernstein i Stephen Sondheim*)
2. Red Shoes by the Drugstore
3. Christmas Card from a Hooker in Minneapolis
4. Romeo Is Bleeding
5. \$29.00
6. Wrong Side of the Road
7. Whistlin' Past the Graveyard
8. Kentucky Avenue
9. A Sweet Little Bullet from a Pretty Blue Gun
10. Blue Valentines

Sve pesme napisao Tom Waits osim ako nije drugačije navedeno.
Produkcija i zvuk Bones Howe. *A Mr. Bones Production*.

Heartattack and Vine*Elektra* 295 (1980)

1. Heartattack and Vine
2. In Shades
3. Saving All My Love for You
4. Downtown
5. Jersey Girl
6. 'Til the Money Runs Out
7. On the Nickel
8. Mr. Siegal
9. Ruby's Arms

Sve pesme napisao Tom Waits.
Produkcija i zvuk Bones Howe. *A B.H. Production*.

Bounced Checks*Asylum* 7200 (1981)

1. Heartattack and Vine
2. Jersey Girl (*alternate take*)
3. Eggs and Sausage (In a Cadillac with Susan Michelson)
4. I Never Talk to Strangers (*duet sa Bette Midler*)
5. The Piano Has Been Drinking (Not Me) (*živa verzija*)

Jay S. Jacobs
DIVLJE GODINE

Izdavač i glavni urednik
Dijana Dereta

Likovno-grafička oprema
DERETA

Lektura
Viktor Štrbac

Korektura
Snežana Palačković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-7346-907-2

Tiraž
1000 primeraka

Beograd 2013.

Izdavač / Štampa / Plasman
DERETA doo
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

Knjižare DERETA
Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503
Banovo brdo, Dostojevskog 7, tel.: 011/ 35 56 445, 30 58 707